

Josep Palau i Fabre a la riba del Sena, el 1948, durant el seu llarg exili
FUNDACIÓ PALAU

Poeta sol

El centenari de l'autor de 'Poemes de l'Alquimista' coincideix amb l'Any Palau i Fabre, que servirà per realçar l'obra de l'escriptor

molts crítics de sofà li retreuen minúcies, però l'esforç principal de la seva trajectòria va ser Picasso, cosa que va devorar milers d'hores de la seva obra, inserida als diferents gèneres que va conrear. La majoria, i de manera quasi tòpica, l'identifiquen amb els poemes de l'alquimista, altres reivindiquen la seva obra frustrada de dramaturg, però jo sempre he pensat –i li vaig comentar en diferents ocasions– que el seu talent principal era la narrativa. I ho era perquè aplegava totes les seves sensibilitats i les deixava ben paleses amb una mica de poesia, la dramatització del teatre, els fonaments intel·lectuals de l'assaig, els seus grans coneixements artístics i una sensibilitat que el feia derivar cap a l'àngel per davant de la figura del dimoni, que també podia manifestar en forma d'ira o d'inseguretats, fins i tot davant dels seus defensors més ferris.

En qualsevol cas, Palau i Fabre va ser un home que es va donar a les noves generacions, que va mantenir des dels anys setanta una relació excel·lent amb la gent del Mall, amb els projectes de Vicenç Altaió i pràcticament amb tots els que l'anàvem a veure al seu pis. De seguida t'oferia la seva confiança. Buscava l'afecte i el reconeixement, però era un dandi, així mateix, de l'amistat. A diferència d'altres escriptors dels anys republicans, Palau i Fabre no s'esplaiava gaire sobre la guerra. Com al-

De tota la generació d'escriptors que van viure la guerra i que van col·laborar en aquest suplement, en un moment o altre –Joan Triadú, Joan Peruchó, Víctor Alba, Pere Calders, Maria Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo, Guillem Viladot o Josep Maria Lladó– Josep Palau i Fabre era el que encarnava d'una manera més paradigmàtica la problemàtica entre el creador i l'artista. Personatge que es va sentir incòmode en diferents períodes de la seva evolució, Palau i Fabre va ser un poeta –utilitzem un dels seus oficis més notoris– que es va abraçar al simbolisme i les avantguardes, però va mantenir una pulcritud i una manera de treballar tenaç, res a veure amb el noucen-

tisme gairebé contracultural del mestre Eugeni d'Ors i d'altres. Aquesta afirmació la puc corroborar amb la forma amb què presentava els seus articles, que només necessitaven una revisió superficial. Palau va ser un home contradictori com ho va ser el seu temps: guerres apocalíptiques, persecucions dictatorials, misèries de tota mena i destrucció a dojo.

Li agradaven la joventut, les senyores i el bon menjar, però vivia tancat al seu pis del carrer Bruc enderiat en el projecte oceànic d'inventariar Picasso de manera rudimentària, com un artesà. Veure la cura amb què enganxava les diapositives o com identificava peces fora de control era un espectacle per llogar-hi cadires. Ara,

tres veterans havia preferit arxivar en l'amnèsia el tracte denigrant quan va caure presoner i les calamitats que va haver de patir. Preferia instal·lar-se en l'exili: detallar de manera dramatitzada els primers contactes amb André Malraux, Jean Paul Sartre, Albert Camus, André Breton i, sobretot, Antonin Artaud, línia directa amb els reverenciats Lautréamont, Rimbaud, Baudelaire... Palau tampoc no perdia el temps amb converses banals sobre futbol –malgrat que li agradava molt i que havia perdut l'oïda a causa d'un xut– i política. Preferia aprofundir en un determinat poeta català, un episodi de la resistència al franquisme des de l'interior o la descripció d'un paisatge o un escenari del París que va conèixer. Amb la seva família mantenia un relació d'amor i odi. Se n'havia sentit incomprès, però, a la vegada, sé que estimava son pare i hi mantenia afinitats, i vivia a la mateixa residència que, amb els anys, s'havia allunyat del glamur de quan havia estat un pis de disseny a la revista *Pèl & ploma* i s'havia lluitat en el taller fosc de l'alquimista que lluitava amb cada fotografia dels immensos catàlegs de la dictadura picassiana que es va autoimposar. No creia en Déu, renegava de Déu, però els que el vam conèixer sabíem que tenia el seu propi déu, Picasso. Quan ja era gran i tenia alguna debilitat, o em convidava a dinar als restaurants del voltant del mercat

de la Concepció, ben a prop del pis del carrer Bruc, no m'estalviava la possibilitat de retreure-li que no li hagués donat més espai a la seva obra, sempre en segon terme després de Picasso. Ho vaig fer, sobretot, a partir de la publicació, des de finals dels vuitanta, de la seva obra de narrativa breu, amb títols tan significatius com *Amb noms de dona*, *Un Saló que camina*, *Alfa Romeo i Julieta i altres contes* i, sobretot, *Les metamorfosis d'Ovidia i altres contes*. Als que em preguntaven sobre ell o sobre narrativa catalana contemporània sempre els recomano, de bon començament, la lectura del conte que dona títol a aquest últim recull esmentat. Té tota la sensibilitat i senzillesa dels contes dels narradors més poètics, com els de Dylan Thomas, els de Maupassant, Bontempelli i Voltaire.

Palau i Fabre era un home especial, ple d'interès per les coses, jove per sempre, com si la cançó de Bob Dylan estigués escrita per a ell. Vam recitar un munt de vegades junts, en alguns moments en antres i cabarets de l'entorn *underground* dels anys vuitanta. A diferència, per exemple, de Jesús Lizano, no tenia pressa per marxar, no s'estalviava

una conversa amb una noia i es quedava aclaparat per la llibertat sexual, “tant de bo hagués pogut viure una revolució així”, repetia cada cop que veia que una noia s'estirava cap a alguns

dels nostres joves companys. Tampoc no se sentia aliè als músics que interpretaven els seus poemes, sobretot, quan utilitzaven instruments elèctrics, que no admetien la possibilitat d'engegar el *sonotone*. L'amic i mestre Palau assistia atònit i agraït als homenatges, però ell era en realitat el que ens feia participants de la seva amistat, una amistat intergeneracional, que podia anar del Dante fins al grup de Manacor Espiral d'Embulls, que va fer versions d'alguns dels seus poemes. Veure Palau recitar de memòria durant dues hores era un plaer indescriptible. Es queixava de la memòria, de no poder recordar totes les estances de Carles Riba, com en altre temps, però recitava en diferents llengües de memòria poetes clàssics i moderns, amb només una petita nota amb l'ordre dels triats. Aleshores era quan ens adonàvem que Palau era un artefacte poètic, una criatura que havia nascut per i per a la poesia, amb una única finalitat i intenció: oferir un grapat de versos a un món idiota i hostil.

Precisament es fascinava pels recitals en petits cabarets nocturns. Un dia vam anar a recitar en un local de la zona del Raspall, a Gràcia. Palau, sempre atent, recordava que Picasso li havia parlat del barri dels gitans i que el pintor s'ho mirava des del carrer Còrsega, en la frontera entre l'exvila

i l'Eixample. M'estranjava, però, els magnífics poemes que recitava i que jo no sabia trobar a *Poemes de l'Alquimista*. Vaig rebregar la meua edició de Proa buscant-los, fins que un dia li vaig demanar que me'ls ensenyés. La sorpresa va ser que procedien de les obres de teatre i no dels poemes de l'alquimista, tancats mig segle abans i segell gairebé definitiu de la seva poesia. Tot i que no es va mostrar refractari a recuperar-los, no em va donar cap facilitat, ni tan sols l'edició introbable de les seves obres teatrals, que em van cedir Àlex Broch i Jordi Coca. Palau i Fabre em va suggerir que em llegís les obres, les pertanyents al cicle de Don Joan, *La caverna* –que m'havia regalat Joaquim Horta–, la inspirada *Mots de ritual per a Electra* i les cançons d'*Homenatge a Picasso*. El teatre havia estat una frustració per a Palau perquè, tal com explicava a l'epíleg de la meua edició de *Les veus del ventríloc*. *Poesia de teatre*, “una obra de teatre s'escriu perquè sigui estrenada”. I dissortadament poques va poder veure estrenades, a excepció de *L'Alfa Romeo i Julieta*, que van representar als noranta la companyia Teatre Invisible,

Palau va ser un autor exigent, amb dualitats

amb direcció de Moisès Maicas i Manel Guerrero. No érem dintre de les grans infraestructures públiques duplicades per socialistes i convergents, però era una mirada atenta al text per part d'uns joves in-

dependents, amb cap altra observança que el text i el seu valor artístic. Després vindrien els esforços de la vella Tantarantana de Bonnín, però Palau ja tenia descartat el teatre perquè no havia pogut assolir la professionalització i el nostre home tenia com a pretensió guanyar-se humilment la vida. Malgrat no ajudar-me, el dia que li vaig portar els poemes seleccionats per a *Les veus del ventríloc*, el meu vell amic em va citar en un restaurant del lateral de la Concepció. Abans de dinar, va treure de la butxaca un paperet i vam confrontar la seva *xuleta* amb els poemes triats en la seva lectura. Jo hi vaig afegir algunes cançons que ell no contemplava, però va somriure content i vam incorporar el 2001 un nou llibre de poemes del gran Palau, cinquanta anys després de la publicació de *Poemes de l'Alquimista*, del 1952.

Palau va ser un home exigent, noucentista en l'estil però amb l'ànima negra i les complexitats d'un barroic o un surrealista, un home del seu temps que va patir els horrors de la destrucció més gran de la història. Lluny de ser un amargat o un ressentit, Palau va ser un home obert i elegant, que et brindava la seva hospitalitat i sovint era càlid. Vivia l'art com un fanàtic: sabia que era la defensa de la nostra espècie d'homínids davant la destrucció. *

Noves edicions

Coincidint amb el centenari de Palau i Fabre l'editorial Proa ha aprofitat per reeditar 'Poemes de l'Alquimista' i també 'Contes despulats i La tesi doctoral del diable', amb pròleg de Julià Guillamon.